

I N F O R M A C I J A
O POTREBI POTPISIVANJA
KONVENCIJE O KRIVIČNIM DJELIMA KOJA SE ODOSE NA KULTURNA DOBRA

Depešom Stalne misije Crne Gore pri Savjetu Evrope br. 326/2018 od 27. novembra 2018. godine obaviješteni smo da Savjet Evrope, u okviru obilježavanja 70. godina postojanja ove organizacije, otvara za potpisivanje nekoliko konvencija/protokola na 129. Sastanku Komiteta ministara 16-17. maja 2019. godine u Helsinkiju, među kojima je i Konvencija o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra.¹

Svrha Konvencije je sprečavanje i borba protiv uništenja, nanošenja štete i krijumčarenja kulturnih dobara kroz kriminalizaciju određenih djela, zatim jačanje prevencije kriminala i odgovora krivično-pravnog sistema na sva krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima, kao i unapređenje domaće i međunarodne saradnje u borbi protiv krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima, sa ciljem zaštite kulturnih dobara.²

Potpisivanjem Konvencije, Crna Gora bi potvrdila opredijeljenost za usaglašavanje sa evropskim i međunarodnim standardima u oblasti zaštite kulturnih dobara.

U Poglavlju I Konvencije definiše se njena svrha, područje primjene i značenje izraza, pri čemu se ovaj ugovor primjenjuje na sprečavanje, sprovođenje istraga i krivično gonjenje krivičnih djela iz ove konvencije u vezi sa pokretnim i nepokretnim kulturnim dobrima, a definiše se i značenje izraza kulturno dobro.

U Poglavlju II propisuju se krivična djela Krađa i ostali oblici nezakonitog prisvajanja, Nezakonito iskopavanje i uklanjanje, Nezakonit uvoz, Prisvajanje, Stavljanje u promet, Falsifikovanje dokumentacije, Uništavanje i nanošenje štete, Pomaganje i pokušaj, zatim se definišu nadležnosti za gonjenje/suđenje u slučaju navedenih krivičnih djela, odgovornost pravnih lica, sankcije i mjere, otežavajuće okolnosti, kao i status prethodnih kazni koje je odredila druga država potpisnica.

Poglavlje III, posvećeno je sprovođenju istraga, krivičnom gonjenju i procesnom pravu, tretira pokretanje postupka, istrage i međunarodnu saradnju u krivičnim stvarima.

¹ Prilog 1

² Član 1 Konvencije – Svrha Konvencije

U Poglavlju IV propisuju se preventivne mjere, kako na domaćem, tako i na međunarodnom nivou.

Poglavlje V tiče se mehanizma za praćenje Konvencije, u vidu Komiteta država članica, dok se poglavljima VI, VII, VIII definiše odnos sa drugim međunarodnim instrumentima, izmjene i dopune Konvencije i završne odredbe.

Za stupanje na snagu Konvencije potrebna je njena ratifikacija od strane pet potpisnica, uključujući najmanje tri države članice Savjeta Evrope.

Konvenciju su do sada potpisale: Jermenija, Kipar, Grčka, Italija, Litvanija, Portugal, Ruska Federacija, San Marino, Slovenija, Ukrajina i Meksiko. Do sada su samo Kipar (članica Savjeta Evrope) i Meksiko ratifikovale Konvenciju.³

Potpisivanje Konvencije bilo bi dio paketa mjera na jačanju zaštite kulturnih dobara u Crnoj Gori, koje su između ostalog preporučene i u Izveštaju o misiji srednjeročno angažovanih eksperata Paola Đorđa Ferija (Paolo Giorgio Ferri), pravnog savjetnika u Međunarodnom centru za izučavanje očuvanja i restauracije kulturne imovine (ICCROM) i majora Alfija Gulota (Alfio Gullotta) iz Komande karabinjera za zaštitu kulturnog nasljeđa⁴, koji su u periodu 25-29. jun 2018. godine sproveli radionicu o krijumčarenju kulturnih dobara i pravnim mehanizmima u borbi protiv nezakonitog prometa kulturnih dobara za pravosuđe (sudije i državne tužioce) i policiju (policijski kadeti i policijski službenici) u Crnoj Gori.

U navedenom Izveštaju italijanskih eksperata navode se niz preporuka koje treba da unaprijede zaštitu kulturnog nasljeđa i borbu protiv krijumčarenja kulturnih dobara. Te preporuke se odnose na bolje definisanje pokretne i nepokretne kulturne imovine; formiranje specijalizovanih organa ili jedinica za spovođenje zakona i obezbjeđivanje adekvatne obuke za njih; postupak popisivanja tj. uspostavljanja nacionalne baze podataka o kulturnim dobrima, kao i baze podataka o kulturnim dobrima koja su krijumčarena, nezakonito izvezena, ukradena ili nezakonito iskopana, i uopšteno, kojom se nezakonito trgovalo ili koja su nestala. Dalje, preporuke se odnose i na: zastaru u oblasti kulturnih dobara; usklađivanje Krivičnog zakonika Crne Gore sa drugim normativnim alatima iz oblasti kulturnih dobara, počevši sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara (Službeni list Crne Gore 49/10 od 13. avgusta 2010. godine); ohrabrivanje institucija i privatnog sektora iz oblasti kulture da prijave krivična djela kako bi se ojačala svijest javnosti o relevantnoj vrijednosti kulturnog nasljeđa i štete koju kriminalci nanose; razmatranje proširivanja odgovornosti privrednih društava ili pravnih lica na sva krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima, koja su izvršena u njihovo ime; ohrabrivanje zainteresovanih strana za usvajanjem etičkog kodeksa- pravila koja se posebno osmišljavaju u pogledu sticanja, i koja treba jednako da se primjenjuju na kolekcionare,

³ Stanje potpisa i ratifikacija na 1. februar 2019. godine: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/221/signatures?p_auth=mHoA2du8

⁴ Prilog 2

trgovce, kuratore i sve ostale uključene u trgovinu kulturnim dobrima kako se ne bi oštetila ili izuzela bilo koja grupa; kao i da Crna Gora u skladu sa svojim domaćim i međunarodnim pravnim obavezama, uključujući one koje se odnose na slobodu izražavanja, treba da preduzme djelotvorne mjere u borbi protiv trgovine kulturnim dobrima putem interneta i aukcijskih kuća; potreba formiranja i sprovođenja programa za otkrivanje, mapiranje i vršenje nadzora nad arheološkim lokalitetima; organizovanje obuka za policijske snage i pogranični sektor; i na kraju uspostaviti koordinaciju upravnih i pravosudnih organa crnogorskog pravnog sistema.

Za sprovođenje Konvencije o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra nijesu potrebna dodatna finansijska sredstva.

Prilog:

1. Konvencija Savjeta Evrope o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra
2. Izvještaj o misiji srednjeročno angažovanih eksperata Paola Đorđa Ferija i majora Alfija Gulota

PREDLOG ZAKLJUČAKA

1. Vlada Crne Gore, na sjednici od _____2019. godine, usvojila je Informaciju o potrebi potpisivanja Konvencije o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra.
2. Ovlašćuje se ambasadorica Božidarka Krunić, stalni predstavnik Crne Gore pri Savjetu Evrope, da u ime Vlade Crne Gore potpiše Konvenciju o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra.

Konvencija Savjeta Evrope o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra

Nikozija, 19. maj 2017. godine

Preambula

Države članice Savjeta Evrope i druge države potpisnice ove Konvencije,

Smatrajući da je cilj Savjeta Evrope postizanje većeg jedinstva među njegovim članicama,

Ubijedeni da različita kulturna dobra koja pripadaju narodima predstavljaju jedinstveno i važno svjedočenje kulture i identiteta tih naroda i formira njihovo kulturno nasljeđe;

Zabrinuti zbog porasta broja krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima i da takva krivična djela, u sve većem obimu, dovode do uništenja svjetskog kulturnog nasljeđa,

Uzimajući u obzir da se nezakonito iskopana ili nezakonito izvezena ili uvezena kulturna dobra sve više prodaju na mnoge načine, uključujući prodavnice antikviteta i aukcijske kuće, kao i putem interneta;

Uzimajući u obzir da je organizovani kriminal uključen u krijumčarenje kulturnih dobara,

Zabrinuti da su terorističke grupe uključene u namjerno uništenje kulturnog nasljeđa i da se koriste nezakonitom trgovinom kulturnim dobrima kao izvorom finansiranja,

Vjerujući u potrebu za novom Konvencijom Savjeta Evrope o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra kojom se utvrđuju krivične kazne u tom pogledu i koja će zamijeniti Evropsku konvenciju o krivičnim djelima koja se odnose na kulturna dobra (ETS br. 119), otvorena za potpise u Delfiju od 23. juna 1985. godine;

Uzimajući u obzir Evropsku konvenciju o kulturi (ETS br. 18 iz 1954. godine), Evropsku konvenciju o zaštiti arheološkog nasljeđa (ETS br. 66 iz 1969. godine, ETS br. 143, revidirana 1992. godine), Konvenciju o zaštiti arheološkog nasljeđa Evrope (ETS br. 121 iz 1985. godine) i Okvirnu konvenciju Savjeta Evrope o vrijednosti kulturnog nasljeđa za društvo (CETS br. 109 iz 2005. godine);

Uzimajući u obzir Evropsku konvenciju o uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (ETS br. 30 iz 1959. godine) i Evropsku konvenciju o ekstradiciji (ETS br. 24 iz 1957. godine);

Imajući u vidu Rezoluciju 2199 (2015) koju je 12 februara 2015. godine usvojio Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija na svom 2379. sastanku, a naročito st. 15, 16 i 17, rezoluciju 2253 (2015) koju je 17. decembra 2015. godine usvojio Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija na svom 7587. sastanku, naročito st. 14 i 15; rezoluciju 2322 (2016) koju je 12. decembra 2016. godine usvojio Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija na svom 7831. sastanku i naročito stav 12; Rezoluciju 2347 (2017) koju je 24. marta 2017. godine usvojio Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija na svom 7907. sastanku;

Imajući u vidu takođe Hašku konvenciju o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba iz 1954. godine, njen Prvi protokol iz 1954. godine i Drugi protokol iz 1999. godine; Konvenciju UNESCO o mjerama za zabranu i sprečavanje nezakonitog izvoza, uvoza i prenosa svojine nad kulturnim dobrima iz 1970. godine i njene Operativne smjernice usvojene 2015. godine na trećem sastanku država potpisnica; Konvenciju UNESCO iz 1972. godine o zaštiti svjetskog kulturnog i prirodnog nasljeđa; Konvenciju UNIDROIT iz 1995. godine o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima; Konvenciju Ujedinjenih nacija iz 2000. godine protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Konvenciju UNESCO iz 2001. godine o zaštiti podvodnog kulturnog nasljeđa;

Takođe, imajući u vidu Rezoluciju 2057 (2015) o kulturnom nasljeđu u kriznim i post-kriznim situacijama, usvojenu na Stalnom komitetu Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 22. maja 2015. godine;

Uzimajući u obzir Međunarodne smjernice o prevenciji krivičnih djela i krivično-pravnim odgovorima u pogledu trgovine kulturnim dobrima i drugim sa njima povezanim krivičnim djelima, koje je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila svojom Rezolucijom 69/196 od 18. decembra 2014. godine;

S obzirom da je svrha ove Konvencije zaštita kulturnih dobara kroz sprečavanje i borbu protiv krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima,

Prepoznajući da je, u cilju djelotvorne borbe protiv krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima, potrebno podstaknuti blisku međunarodnu saradnju između država članica Savjeta Evrope i ostalih država;

Dogovorile su se o sljedećem:

Poglavlje I – Svrha, područje primjene, značenje izraza

Član 1 – Svrha Konvencije

1. Svrha ove konvencije je:

- a) sprečavanje i borba protiv uništenja, nanošenja štete i krijumčarenja kulturnim dobrima kroz kriminalizaciju određenih djela,
- b) jačanje prevencije kriminala i odgovora krivično-pravnog sistema na sva krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima;
- c) unapređenje domaće i međunarodne saradnje u borbi protiv krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima;

i na taj način, zaštita kulturnih dobara.

2. U cilju osiguranja da države potpisnice djelotvorno sprovode njene odredbe, Konvencijom se uspostavlja mehanizam praćenja.

Član 2 – Područje primjene i značenje izraza

1. Ova konvencija primjenjuje se na sprečavanje, sprovođenje istraga i krivično gonjenje krivičnih djela iz ove konvencije u vezi sa pokretnim i nepokretnim kulturnim dobrima.

2. Za potrebe ove Konvencije, izraz „kulturno dobro“ je:

a) u pogledu pokretnih dobara, svaki predmet koji se nalazi na zemlji ili pod vodom ili koji je sa njih uklonjen, koji je, na vjerskoj ili sekularnoj osnovi, bilo koja potpisnica ove Konvencije ili Konvencije UNESCO iz 1970. godine o načinu zabrane i sprečavanja nezakonitog izvoza, uvoza i prenosa vlasništva nad kulturnim dobrima klasifikovala, definisala ili posebno odredila da ima poseban značaj u arheologiji, praistoriji, etnologiji, istoriji, literaturi, umjetnosti ili nauci i koji pripada kategorijama koje slijede:

- a) rijetke zbirke i primjerci faune, flore, minerala i anatomije i predmeti od paleontološkog interesa;
- b) dobra koja se odnose na istoriju, uključujući istoriju nauke i tehnologije, vojske i socijalne istorije, na život nacionalnih lidera, mislilaca, naučnika i umjetnika i na događaje od nacionalne važnosti;

c) proizvodi arheoloških iskopavanja (uključujući redovna i nezakonita) ili arheoloških otkrića;

d) elementi umjetničkih ili istorijskih spomenika ili arheoloških nalazišta koji su rastavljeni;

e) antikviteti stari više od stotinu godina, kao što su natpisi, novčići i ugravirani pečati;

f) predmeti od etničkog interesa;

g) dobra od umjetničkog interesa, kao što su:

i) slike i crteži izrađeni isključivo rukom na bilo kakvoj podlozi i od bilo kog materijala (isključujući industrijske crteže i proizvedene ručno ukrašene predmete);

ii) originalna djela kiparske umjetnosti i skulpture od bilo kog materijala;

iii) originalna gravira, otisak i litografija;

iv) originalni umjetnički sklopovi i montaže od bilo kog materijala;

h) rijetki rukopisi i prve knjige, stare knjige, dokumenta i publikacije od posebnog interesa (istorijske, umjetničke, naučne, literarne, itd.), pojedinačno ili u zbirkama;

j) poštanske, fiskalne ili slične marke, pojedinačno ili u zbirkama;

j) arhive, uključujući zvučne, fotografske i kinematografske arhive;

k) djelovi namještaja stariji od stotinu godina i stari muzički instrumenti;

b) u pogledu pokretnih dobara, svaki spomenik, skupina zgrada, lokacija ili struktura bilo koje vrste, bilo da se nalazi na kopnu ili pod vodom, za koji je, na vjerskoj ili sekularnoj osnovi, bilo koja država potpisnica ove Konvencije ili Konvencije UNESCO o načinu zabrane i sprečavanja nezakonitog izvoza, uvoza i prenosa vlasništva nad kulturnim dobrima iz 1970. godine definisala ili posebno odredila da ima poseban značaj u arheologiji, praistoriji, etnologiji, istoriji, literaturi, umjetnosti ili nauci ili koji je naveden u skladu sa čl. 1 i 11 (st. 2 ili 4) Konvencije UNESCO iz 1972. godine o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine.

Poglavlje II – Materijalno krivično pravo

Član 3 – Krađa i ostali oblici nezakonitog prisvajanja

Svaka država potpisnica dužna je da osigura da se krivično djelo krađe i drugi oblici nezakonitog prisvajanja, utvrđeni u domaćem krivičnom pravu, primjenjuju na pokretna kulturna dobra.

Član 4 – Nezakonito iskopavanje i uklanjanje

1. Svaka država potpisnica osigurava da namjerno izvršeni postupci predstavljaju krivično djelo u skladu sa domaćim zakonodavstvom, kako slijedi:

a) iskopavanje na zemlji ili pod vodom u cilju pronalaska i uklanjanja kulturnih dobara bez dozvole koja je potrebna u skladu sa pravom države u kojoj se iskopavanje vrši,

b) uklanjanje i zadržavanje pokretnih kulturnih dobara iskopanih u skladu sa dozvolom koja je potrebna u skladu sa pravom države u kojoj se iskopavanje vrši,

c) nezakonito zadržavanje pokretnih kulturnih dobara iskopanih u skladu sa dozvolom koja je potrebna u skladu sa pravom države u kojoj se iskopavanje vrši.

2. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili polaganja instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, kroz izjavu upućenu Generalnom sekretaru Savjeta Evrope, izjaviti da zadržava pravo propisivanja nekrivičnih sankcija, umjesto krivičnih sankcija za postupke koji su opisani u stavu 1 ovog člana.

Član 5 – Nezakonit uvoz

1. Svaka država potpisnica osigurava da namjerni uvoz pokretnih kulturnih dobara, čije je uvoženje zabranjeno u skladu sa domaćim pravom ukoliko je

a) ukradeno u drugoj državi;

b) iskopano ili zadržano pod okolnostima opisanim u članu 4 ove Konvencije; ili

c) izvezeno suprotno pravu države koja je klasifikovala, definisala ili posebno odredila ta kulturna dobra u skladu sa članom 2 ove konvencije,

predstavlja krivično djelo na osnovu domaćeg prava kada je izvršilac znao da su kulturna dobra ukradena, iskopana ili izvezena suprotno pravu te druge države.

2. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili polaganja instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, kroz izjavu upućenu Generalnom sekretaru Savjeta Evrope, izjaviti da zadržava pravo propisivanja nekrivičnih sankcija, umjesto krivičnih sankcija za postupke koji su opisani u stavu 1 ovog člana.

Član 6 – Nezakonit izvoz

1. Svaka država potpisnica osigurava da namjerni izvoz pokretnih kulturnih odbara, ukoliko je izvoz zabranjen ili se obavlja bez odobrenja u skladu sa domaćim pravom, predstavlja krivično djelo u domaćem pravu.

2. Svaka država potpisnica razmotra preduzimanje potrebnih mjera za primjenu stava 1 ovog člana u pogledu nezakonitog izvoza pokretnih kulturnih dobara.

Član 7 – Prisvajanje

1. Svaka država potpisnica osigurava da prisvajanje pokretnih kulturnih dobara koja su ukradena u skladu sa članom 3 ove konvencije ili koja su iskopana, uvezena ili izvezena pod okolnostima opisanim u čl. 4, 5 ili 6 ove konvencije predstavlja krivično djelo u domaćem pravu kada je lice bilo svjesno njegovog nezakonitog porijekla.

2. Svaka država potpisnica razmatra preduzimanje potrebnih mjera kako bi se osiguralo da postupak iz stava 1 ovog člana predstavlja krivično djelo čak i u slučaju kada je lice trebalo da bude svjesno nezakonitog porijekla kulturnih dobara ukoliko je to lice izvršilo prisvajanje tog kulturnog dobra sa dužnom pažnjom.

Član 8 – Stavljanje u promet

1. Svaka država potpisnica osigurava da stavljanje u promet pokretnih kulturnih dobara koja su ukradena u skladu sa članom 3 ove konvencije ili koja su iskopana, uvezena ili izvezena pod okolnostima opisanim u čl. 4, 5 ili 6 ove konvencije predstavlja krivično djelo u domaćem pravu kada je lice bilo svjesno njegovog nezakonitog porijekla

2. Svaka država potpisnica razmatra preduzimanje potrebnih mjera kako bi se osiguralo da postupak iz stava 1 ovog člana predstavlja krivično djelo čak i u slučaju kada je lice trebalo

da bude svjesno nezakonitog porijekla kulturnih dobara ukoliko je to lice izvršilo prisvajanje tog kulturnog dobra sa dužnom pažnjom.

Član 9 – Falsifikovanje dokumentacije

Svaka država potpisnica osigurava da falsifikovanje dokumenata i djelo vršenja neovlašćenih izmjena dokumentacije koja se odnosi na pokretna kulturna dobra predstavlja krivična djela u skladu sa domaćim zakonodavstvom, ukoliko je namjera da se ovim aktivnostima predstavi zakonito porijeklo dobara.

Član 10 – Uništavanje i nanošenje štete

1. Svaka država potpisnica osigurava da namjerno izvršeni postupci koji slijede predstavljaju krivično djelo u skladu sa domaćim pravom:

- a) nezakonito uništavanje ili nanošenje štete na pokretnim ili nepokretnim kulturnim dobrima, bez obzira na svojinu nad tim dobrima,
- b) nezakonito uklanjanje, u cjelini ili djelimično, elemenata pokretnih ili nepokretnih kulturnih dobara, u cilju uvoza, izvoza ili stavljanja u promet ovih elemenata pod okolnostima iz čl. 5, 6 i 8 ove konvencije.

2. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili polaganja instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, kroz izjavu upućenu Generalnom sekretaru Savjeta Evrope, izjaviti da zadržava pravo da ne primjenjuje stav 1 ovog člana ili da ga primjenjuje samo u posebnim slučajevima ili pod posebnim okolnostima kad je vlasnik uništio ili oštetio kulturno dobro ili je to izvršeno uz njegovu saglasnost.

Član 11 – Pomaganje i pokušaj

1. Svaka država potpisnica osigurava da svjesno pomaganje tokom izvršenja krivičnog djela iz ove konvencije takođe predstavlja krivično djelo u skladu sa domaćim pravom.

2. Svaka država potpisnica osigurava da namjerni pokušaj izvršenja bilo kog krivičnog djela iz ove konvencije uz izuzetak krivičnih djela iz člana 4, stav 1, podstav a) i člana 8 predstavljaju krivično djelo i u domaćem pravu.

3. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili polaganja instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, kroz izjavu upućenu Generalnom sekretaru Savjeta Evrope, izjaviti da zadržava pravo da ne primjenjuje stav 1 ovog člana ili da ga primjenjuje samo u posebnim slučajevima ili pod posebnim okolnostima u vezi sa krivičnim djelima iz člana 4, stav 1, podstav a).

Član 12 – Nadležnost

1. Svaka država potpisnica preduzima potrebne mjere za utvrđivanje nadležnosti nad krivičnim djelima iz ove konvencije, kada je krivično djelo:

- a) izvršeno na njenoj teritoriji;
- b) izvršeno na brodu koji plovi pod zastavom te države potpisnice,
- c) izvršeno u avionu koji je registrovan u skladu sa zakonima te države potpisnice, ili
- d) kada su ga izvršili njeni državljani.

2. Svaka država potpisnica preduzima neophodne mjere za utvrđivanje nadležnosti nad svim krivičnim djelima iz ove konvencije kada je navodni izvršilac krivičnog djela prisutan na njenoj teritoriji i ne može se izručiti drugoj državi, samo na osnovu svoje nacionalnosti.

3. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili polaganja instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, kroz izjavu upućenu Generalnom sekretaru Savjeta Evrope, izjaviti da zadržava pravo da ne primjenjuje ili da primjenjuje samo u posebnim slučajevima ili pod posebnim okolnostima pravila o nadležnosti iz stava 1, podstav d) ovog člana.

4. U slučaju kada više država potpisnica zahtijeva nadležnost nad navodnim krivičnim djelom u skladu sa ovom konvencijom, predmetne države potpisnice, po potrebi, vrše konsultacije između njih samih u cilju utvrđivanja najadekvatnije nadležnosti za krivično gonjenje.

5. Ne dovodeći u pitanje opšta pravila međunarodnog prava, ovom konvencijom se ne isključuje krivična nadležnost država potpisnica u skladu sa domaćim pravom.

Član 13 – Odgovornost pravnih lica

1. Svaka država potpisnica osigurava odgovornost pravnih lica za krivična djela iz ove konvencije, koja u njihovu korist izvrši fizičko lice, pojedinačno ili kao dio pravnog lica, koje ima vodeću poziciju u tom pravnom licu, na osnovu:

- a) ovlašćenja o zastupanju pravnog lica;
- b) ovlašćenja za donošenje odluka u ime pravnog lica;
- c) ovlašćenja za vršenje kontrole u pravnom licu.

2. Osim slučajeva iz stava 1 ovog člana, svaka država potpisnica je dužna da osigura da pravno lice može biti odgovorno u slučajevima kada se, usljed nedostatka nadzora ili kontrole fizičkog lica iz stava 1 ovog člana, omogućiti fizičkom licu da, u vršenju svojih ovlašćenja, izvrši krivično djelo iz ove konvencije u korist tog pravnog lica.

3. U zavisnosti od pravnih načela države potpisnice, odgovornost pravnog lica može biti krivična, građanska ili upravna.

4. Ova odgovornost ne dovodi u pitanje krivičnu odgovornost fizičkog lica koje je izvršilo krivično djelo.

Član 14 – Sankcije i mjere

1. Svaka država članica osigurava da se krivična djela iz ove konvencije, kada ih izvrši fizičko lice, kažnjavaju djelotvornim, srazmjernim i odvraćajućim kaznama, kojima se u obzir uzima težina krivičnog djela. Ove kazne uključuju, osim za krivična djela iz člana 4 stav 1 podstav a) i član 5, stav 1 podst. b) i c) ove konvencije, kazne koje uključuju lišenje slobode koje za posljedicu mogu imati izručenje.

2. Svaka država potpisnica osigurava da se na pravna lica koja snose odgovornost u skladu sa članom 13 ove konvencije primjenjuju djelotvorne, srazmjerne i odvraćajuće kazne, koje uključuju krivične i nekrivične novčane kazne, i mogu da podrazumijevaju druge mjere, kao što su:

- a) privremena ili trajna zabrana obavljanja privredne djelatnosti,
- b) zabrana primanja javne pomoći ili beneficija;
- c) sprovođenje sudskog nadzora;
- d) sudski nalog za likvidaciju.

3. Svaka država potpisnica preduzima potrebne zakonodavne i druge mjere, u skladu sa domaćim pravom, u cilju omogućavanja privremenog i trajnog oduzimanja:

- a) sredstava korišćenih u izvršenju krivičnih djela iz ove konvencije;
- b) koristi stečene kroz izvršenje tih krivičnih djela ili imovine čija se vrijednost poklapa sa ostvarenom koristi.

4. Svaka država potpisnica, u slučaju oduzimanja kulturnih dobara tokom krivičnog postupka, ali koji više nisu potrebni u svrhe ovih postupaka, obavezuje se da primjenjuju, po potrebi, svoje krivično procesno pravo, drugo domaće pravo ili primjenjive međunarodne ugovore prilikom odlučivanja o predaji tih dobara državi koja ih je posebno odredila, klasifikovala ili definisala kao kulturna dobra u skladu sa članom 2 ove konvencije.

Član 15 – Otežavajuće okolnosti

Svaka država potpisnica osigurava da okolnosti koje slijede, a koje ne predstavljaju dio sastavnih elemenata krivičnog djela, mogu se, u skladu sa relevantnim odredbama domaćeg prava, uzeti u obzir kao otežavajuće okolnosti prilikom utvrđivanja kazni u vezi sa krivičnim djelima iz ove konvencije:

- a) djelo su izvršila lica zloupotrebljavajući povjerenje koje su uživali u svojstvu stručnjaka;
- b) djelo je izvršio javni funkcioner zadužen za očuvanje ili zaštitu pokretnih ili nepokretnih kulturnih dobara ili se namjerno uzdržao od ispravnog sprovođenja svojih dužnosti sa ciljem ostvarivanja nesrazmjerne prednosti ili budućih prilika;
- c) djelo je izvršeno u okviru kriminalne organizacije;
- d) izvršilac je prethodno osuđivan za krivična djela iz ove konvencije.

Član 16 – Prethodne kazne koje je odredila druga država potpisnica

Svaka država potpisnica preduzima neophodne mjere kako bi omogućila da se, prilikom određivanja kazni, u obzir uzme pravosnažna odluka koju je donijela druga država članica u vezi sa krivičnim djelima iz ove konvencije.

Poglavlje III – Sprovođenje istraga, krivično gonjenje i procesno pravo

Član 17 – Pokretanje postupka

Svaka država potpisnica preduzima potrebne zakonodavne i druge mjere u cilju osiguranja da istrage ili krivično gonjenje krivičnih djela iz ove konvencije ne podliježu žalbi.

Član 18 – Istrage

Svaka država potpisnica razmatra preduzimanje zakonodavnih ili drugih mjera u cilju osiguranja da su lica, jedinice ili službe zaduženi za sprovođenje istraga specijalizovani u oblasti krijumčarenja kulturnih dobara ili da su lica obučena u tu svrhu.

Član 19 – Međunarodna saradnja u krivičnim stvarima

1. Države potpisnice sarađuju jedna sa drugom, u skladu sa odredbama ove Konvencije i u skladu sa relevantnim primjenjivim međunarodnim i regionalnim instrumentima i aranžmanima dogovorenim na osnovu jednoobraznog zakonodavstva ili reciprociteta i njihovog nacionalnog prava, do najveće moguće mjere, u svrhe sprovođenja istraga ili

krivičnog gonjenja koje se odnose na krivična djela iz ove konvencije, uključujući privremeno i trajno oduzimanje imovine.

2. Ukoliko država potpisnica koja sprovodi izručenje ili se bavi uzajamnom pravnom pomoći u krivičnim stvarima u zavisnosti od postojanja ugovora dobije zahtjev za izručenje ili pravnu pomoć u krivičnim stvarima od države potpisnice sa kojom nema ovakav ugovor, ona može, u skladu sa svojim obavezama iz međunarodnog prava i u skladu sa uslovima iz domaćeg prava zamoljene države potpisnice, smatrati ovu konvenciju zakonskom osnovom za izručenje ili uzajamnu pravnu pomoć u krivičnim stvarima u odnosu na djela iz ove konvencije i u tu svrhu može da primijeni, *mutatis mutandis*, čl. 16 i 18 Konvencije Ujedinjenih nacija o transnacionalnom organizovanom kriminalu.

Poglavlje IV – Preventivne mjere i druge upravne mjere

Član 20 – Mjere na domaćem nivou

Svaka država potpisnica treba, imajući u vidu svoje obaveze u skladu sa primjenjivim međunarodnim ugovorima, da uzme u obzir zakonodavne i druge potrebne mjere u cilju:

- a) utvrđivanja ili izrade registara ili baza podataka svojih kulturnih dobara definisanih u skladu sa članom 2 stav 2 ove konvencije;
- b) uvođenja postupaka kontrole uvoza i izvoza, u skladu sa relevantnim međunarodnim instrumentima, uključujući sistem u kojem uvoz i izvoz pokretnih kulturnih dobara podliježe izdavanju posebnih sertifikata;
- c) uvođenja odredbi o dužnoj pažnji za trgovce umjetničkim djelima i antikvitetima, aukcijske kuće i druge subjekte uključene u trgovinu kulturnim dobrima i uvođenja obaveza za uspostavljanje evidencije o njihovom prometu. Ova evidencija treba da bude na raspolaganju nadležnim organima u skladu sa domaćim pravom;
- d) uspostavljanja centralnog nacionalnog organa ili dodjele ovlašćenja postojećim organima i uspostavljanja drugih mehanizama za koordinaciju aktivnosti koje se odnose na zaštitu kulturnih dobara;
- e) omogućavanja praćenja i izvještavanja o sumnjivim transakcijama ili prodaji na internetu;
- f) omogućavanja obaveznog izvještavanja nadležnim organima o slučajnim otkrićima kulturnih dobara arheološkog nasljeđa;
- g) unapređenja kampanja edukacije javnosti o zaštiti kulturnih dobara i opasnostima koje predstavljaju krivična djela protiv kulturnih dobara;
- h) osiguranja da muzeji i slične institucije čija je politika sticanja pod državnom kontrolom ne stiču nezakonito uklonjena kulturna dobra i pružaju informacije i obuke relevantnim zvaničnicima o sprečavanju i borbi protiv krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima;
- i) podsticanja muzeja i sličnih institucija, čija politika sticanja nije pod državnom kontrolom, da poštuju postojeća etička pravila o sticanju pokretnih kulturnih dobara i obavještavaju organe za sprovođenje zakona o sumnjivom prometu kulturnih dobara;
- j) podsticanja pružalaca internet usluga, internet platformi i prodavaca na internetu da sarađuju u prevenciji trgovine kulturnim dobrima kroz učestvovanje u izradi i sprovođenju relevantnih politika;
- k) sprečavanja da se slobodne luke koriste u svrhe trgovine kulturnim dobrima bilo kroz zakonodavne mjere ili kroz podsticanje da uspostave i djelotvorno sprovedu interne norme kroz samoregulativu;

l) unapređenja širenja informacija koje se odnose na kulturna dobra koja su bila predmet krivičnog djela iz ove konvencije carinskim i policijskim organima u cilju sprečavanja trgovine ovim kulturnim dobrima.

Član 21 – Mjere na međunarodnom nivou

Svaka država potpisnica pruža saradnju do najvećeg mogućeg obima u svrhe sprečavanja i borbe protiv namjernog uništenja, nanošenja štete i trgovine kulturnim dobrima. Naročito, države potpisnice treba da:

- a) unapređuju konsultacije i razmjenu informacija u pogledu identifikacije, trajnog i privremenog oduzimanja kulturnih dobara koja su bila predmet krivičnog djela iz ove konvencije i koja je povraćena u okviru njene teritorije;
- b) doprinose sakupljanju međunarodnih podataka o krijumčarenju pokretnih kulturnih dobara kroz razmjenu ili međupovezivanje nacionalnih registara ili baza podataka o kulturnim dobrima koja su predmet krivičnog djela iz ove konvencije i/ili doprinose međunarodnim registrima ili bazama podataka, kao što su baza podataka Interpolu o ukradenim umjetničkim djelima;
- c) olakšanje saradnje u svrhe zaštite i očuvanja kulturnih dobara u vrijeme nestabilnosti ili sukoba.

Poglavlje V – Mehanizam za praćenje

Član 22 – Komitet država potpisnica

1. Komitet država potpisnica sastoji se od predstavnika država potpisnica ove konvencije.
2. Komitet država potpisnica saziva Generalni sekretar Savjeta Evrope. Njen prvi sastanak održava se u roku od godinu dana nakon stupanja na snagu ove konvencije za deset država potpisnica koje su je ratifikovale. Nakon toga se sastaje svaki put kada najmanje jedna trećina država potpisnica ili generalni sekretar to zahtijevaju.
3. Komitet država potpisnica usvaja svoj Poslovnik.
4. Komitet država potpisnica ima podršku Sekretarijata Savjeta Evrope u vršenju svojih poslova.
5. Komitet država potpisnica može Komitetu ministara da predloži odgovarajuće načine za angažovanje relevantnih eksperata za pružanje podrške djelotvornom sprovođenju ove Konvencije.

Član 23 – Ostali predstavnici

1. Parlamentarna skupština Savjeta Evrope, Evropski komitet za probleme kriminala i Upravni odbor za kulturu, nasljeđe i pejzaž imenuju svoje predstavnike u Komitetu država potpisnica u cilju doprinosa multisektorskom i multidisciplinarnom pristupu.
2. Komitet ministara može da pozove druga tijela Savjeta Evrope u cilju imenovanja predstavnika u Komitetu država potpisnica, nakon konsultacija sa istim.
3. Predstavnici relevantnih međunarodnih organa mogu se primiti kao posmatrači u Komitetu država potpisnica nakon postupka koji se utvrdi kroz relevantna pravila Savjeta Evrope.
4. Predstavnici relevantnih zvaničnih organa država potpisnica mogu se primiti kao posmatrači u Komitetu država potpisnica u skladu sa postupkom koji se uspostavi kroz relevantna pravila Savjeta Evrope.

5. Predstavници civilnog društva, a naročito nevladine organizacije, mogu se primiti kao posmatrači u Komitetu država potpisnica u skladu sa postupkom koji se utvrdi u relevantnim pravilima Savjeta Evrope.

6. Prilikom imenovanja predstavnika u skladu sa st. 2 do 5 ovog člana, osigurava se uravnotežena zastupljenost različitih sektora i disciplina.

7. Imenovani predstavnici u skladu sa st. 1 do 5 ovog člana učestvuju na sastancima Komiteta država potpisnica bez prava glasa.

Član 24 – Funkcije Komiteta država potpisnica

1. Komitet država potpisnica prati sprovođenje Konvencije. Poslovníkom Komiteta utvrđuje se postupak za procjenu sprovođenja ove Konvencije.

2. Komitet država potpisnica takođe olakšava sakupljanje, analizu i razmjenu informacija, iskustava i dobrih praksi između država u cilju unapređenja njihovog kapaciteta za sprečavanje i borbu protiv trgovine kulturnim dobrima. Komitet može koristiti stručnost drugih relevantnih komisija i tijela Savjeta Evrope.

3. Uz to, Komitet država potpisnica, po potrebi:

a) olakšava djelotvornu upotrebu i primjenu ove Konvencije, uključujući prepoznavanje svih problema koji se mogu javiti i posljedica svake izjave ili rezerve prema odredbama ove konvencije,

b) izražava mišljenje o svim pitanjima koja se odnose na primjenu ove konvencije i olakšava razmjenu informacija o značajim pravnim, političkim ili tehnološkim dešavanjima;

c) daje posebne preporuke država potpisnicama u pogledu sprovođenja ove konvencije.

4. Evropski komitet za probleme kriminala i Upravni odbor za kulturu, nasljeđe i pejzaž periodično se obavještavaju o aktivnostima iz st. 1, 2 i 3 ovog člana.

Poglavlje VI – Odnos sa drugim međunarodnim instrumentima

Član 25 – Odnos sa drugim međunarodnim instrumentima

1. Ova konvencija ne utiče na prava i obaveze koje proizilaze iz odredbi drugih međunarodnih instrumenata kojima su države potpisnice ove Konvencije potpisnice ili koje će postati države potpisnice i koje sadrže odredbe o pitanjima koja su uređena ovom konvencijom. Međutim, kada države potpisnice uspostavljaju svoje odnose u pogledu stvari kojima se bavi ova konvencija koje se razlikuju u odnosu na nju, one uređuju te odnose na način koji nije u skladu sa ciljevima i načelima konvencije.

2. Države potpisnice konvencije mogu da zaključe bilateralne ili multilateralne sporazume jedna sa drugom o pitanjima kojima se bavi ova konvencija u svrhe dopune ili jačanja njenih odredbi ili olakšavanja primjene načela koji se u njoj nalaze.

Poglavlje VII – Izmjene i dopune Konvencije

Član 26 – Izmjene i dopune

1. Generalni sekretar Savjeta Evrope obavještava se o svakom predlogu države potpisnice za izmjenama i dopunama ove konvencije i isti se dostavlja državama članicama Savjeta Evrope, državama potpisnicama koje nisu članice, ali koje su učestvovala u njegovoj izradi i

svakoj državi koja je pristupila ili je pozvana da pristupi ovoj konvenciji u skladu sa odredbama člana 28.

2. Evropski komitet o problemima kriminala i Upravni odbor za kulturu, nasljeđe i pejzaž obavještavaju se o svim predlozima država potpisnica za izmjenama i dopunama i isti se dostavljaju Komitetu država članica na mišljenje o predloženim izmjenama i dopunama.

3. Komitet ministara Savjeta Evrope razmatra predložene izmjene i dopune i mišljenje Komiteta država potpisnica i, nakon konsultacija sa državama potpisnicama ove konvencije koje nisu članovi Savjeta Evrope, usvaja ih većinom propisanom članom 20.d Statuta Savjeta Evrope.

4. Tekst svih izmjena i dopuna koje Komitet ministara usvoji u skladu sa stavom 3 dostavlja se državama potpisnicama na usvajanje.

5. Sve izmjene i dopune u skladu sa stavom 3 ovog člana stupaju na snagu prvog dana u mjesecu nakon isteka roka od mjesec dana od datuma dana kada kada sve države potpisnice obavijeste Generalnog sekretara da su ga prihvatile.

Poglavlje VIII – Završne odredbe

Član 27 – Potpisivanje i stupanje na snagu

1. Ova konvencija je otvorena za potpisivanje državama članicama Savjeta Evrope i državama koje nisu članice ali koje su učestvovala u njoj izradi.

2. Ova Konvencija podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Instrumenti ratifikacije, odobrenja i prihvatanja polažu se kod Generalnog sekretara Savjeta Evrope.

3. Ova konvencija stupa na snagu prvog dana u mjesecu nakon isteka roka od tri mjeseca nakon datuma kada je pet potpisnica, uključujući najmanje tri države članice Savjeta Evrope, izrazilo saglasnost da budu obavezane Konvencijom u skladu sa odredbama prethodnog stava.

4. U pogledu svake potpisnice koja naknadno izrazi saglasnost da se istom obaveže, Konvencija stupa na snagu, u odnosu na tu potpisnicu, prvog dana u mjesecu nakon isteka vremenskog roka od tri mjeseca nakon datuma polaganja njenog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili saglasnosti.

Član 28 – Pristupanje Konvenciji

1. Nakon što ova Konvencija stupi na snagu, Komitet ministara Savjeta Evrope može, nakon konsultacija sa ugovornim državama ove konvencije i dobijanja njihovog jednoglasne saglasnosti, da pozove sve države koje nisu članice Savjeta Evrope i koje nisu učestvovala u izradi konvencije da joj pristupe kroz odluku koju donosi većina iz stava 20.d Statuta Savjeta Evrope i jednoglasnim glasanjem predstavnika ugovornih država koje su članice Komiteta ministara.

2. U pogledu svake države koja pristupa, Konvencija stupa na snagu prvog dana u mjesecu nakon isteka vremenskog roka od tri mjeseca nakon datuma polaganja instrumenata pristupanja kod Generalnog sekretara Savjeta Evrope.

Član 29 – Teritorijalna primjena

1. Svaka država može, u vrijeme potpisivanja ili prilikom polaganja svog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, odrediti jednu ili više teritorija na kojima se ova konvencija primjenjuje.

2. Svaka država može, u kasnijoj fazi, kroz izjavu upućenu Generalnom sekretaru Savjeta Evrope, da proširi primjenu ove konvencije na svaku drugu teritoriju navedenu u izjavi, za čije

je odnose zadužena ili u čije ime je ovlašćena da prezima obaveze. U odnosu na tu teritoriju, Konvencija stupa na snagu prvog dana u mjesecu nakon isteka vremenskog roka od tri mjeseca nakon datuma kada Generalni sekretar primi tu izjavu.

2. Svaka izjava data na osnovu prethodna dva stava može, u odnosu na svaku teritoriju navedenu u toj izjavi, da se povuče putem obavještenja upućenog Generalnom sekretaru Savjeta Evrope. Povlačenje stupa na snagu prvog dana u mjesecu nakon isteka roka od tri mjeseca od datuma kada Generalni sekretar primi takvo obavještenje.

Član 30 – Rezerve

1. Svaka država može, u vrijeme potpisivanja ili prilikom polaganja instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, izjaviti da će koristiti jednu ili više rezervi iz čl. 4, 5, 10, 11 i 12 st. 3 ove konvencije. Druge rezerve se ne mogu izraziti u pogledu drugih odredbi ove konvencije.

2. Svaka strana koja je izjavila rezerve je u isto vrijeme može je djelimično ili potpuno povući putem obavještenja upućenog Generalnom sekretaru Savjeta Evrope. Povlačenje stupa na snagu od dana kada Generalni sekretar primi to obavještenje.

3. Država potpisnica koja je izjavila rezervu u odnosu na odredbu ove konvencije ne može da zahtijeva od druge države potpisnice da primijeni navedene odredbe, osim u mjeri u kojoj je te odredbe i sama prihvatila..

Član 31 – Otkazivanje

1. Svaka država potpisnica može u bilo koje vrijeme da otkáže ovu Konvenciju putem obavještenja upućenog Generalnom sekretaru Savjeta Evrope.

2. Takvo otkazivanje stupa na snagu prvog dana u mjesecu koji slijedi nakon isteka roka od tri mjeseca od datuma kada Generalni sekretar primi obavještenje.

Član 32 – Obavještenja

Generalni sekretar Savjeta Evrope obaviještava države članice Savjeta Evrope, nečlanice koje su učestvovala u njenoj izradi i svaku državu potpisnicu, svaku državu ugovornicu i druge države koje su pozvane da pristupe ovoj Konvenciji o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju svakog instrumenta potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ove Konvencije u skladu sa čl. 27 st. 3 i 4; čl. 28 stav 2 i čl. 29 stav 2; ove Konvencije;
- d) svim izmjenama i dopunama usvojenim u skladu sa članom 26 i datumom stupanja na snagu tih izmjena i dopuna;
- e) svakoj rezervi i povlačenju rezervi izraženih u skladu sa članom 30;
- f) svakom otkazivanju u skladu sa članom 31;
- f) svakom drugom aktu, obavještenju ili saopštenju u vezi sa ovom Konvencijom.

U potvrdu čega dolje potpisani, propisno ovlašćeni, potpisuju ovu Konvenciju.

Sačinjeno u Nikoziji, 19. maja 2017. godine, na engleskom i francuskom jeziku, od kojih su oba teksta podjednako autentična, u jednom primjerku koji će biti deponovan u arhivi Savjeta Evrope. Generalni sekretar Savjeta Evrope će proslijediti ovjerene kopije svakoj državi članici

Savjeta Evrope, državi nečlanici koja je učestvovala u izradi ove konvencije i svakoj državi pozvanoj da potpiše ovu konvenciju.

**IZVJEŠTAJ O MISIJI SREDNJEROČNO ANGAŽOVANIH EKSPERATA
Podrška EU vladavini prava II
(EU RoL2)
Crna Gora**

EuropeAid/151900/DD/ACT/ME

Izvještaj izradili: Paolo Giorgio Ferri, pravni savjetnik u Međunarodnom centru za izučavanje očuvanja i restauracije kulturne imovine (ICCROM) i major Alfio Gullotta, Komanda Karabinijera za zaštitu kulturnog naslijeđa.

Datum: 29. jun 2018. godine

Ciljevi i metodologija

Sveukupni cilj predstavlja pružanje doprinosa za unapređenje efikasnosti pravosudnog sistema (sudova i državnih tužilaštava) i organa za sprovođenje zakona u oblasti međunarodne saradnje u borbi protiv nezakonitog krijumčarenja kulturnim dobrima.

Specifični cilj projekta je pružanje podrške Crnoj Gori u jačanju efikasnosti pravosuđa i policije u borbi protiv krijumčarenja i organizovanog kriminala u vezi sa kulturnim dobrima kroz djelotvornije istrage i krivično gonjenje. U cilju ispunjenja ovog cilja, državni organi moraju da:

- unaprijede znanje o međunarodnom pravnom sistemu sudskih i tužilačkih organa i organa za sprovođenje zakona;
- unaprijede kapacitete sudskih i tužilačkih organa i organa za sprovođenje zakona u cilju djelotvornijeg zadovoljavanja zahtjeva za međunarodnom pravnom pomoći u krivičnim stvarima;
- unaprijede profesionalne kapacitete državnih tužilaca, sudija i policijskih službenika i unaprijede svoje znanje o pravnoj tekovini EU u oblasti koja se odnosi na krijumčarenje kulturnih dobara i pravne mehanizme u borbi protiv nezakonitog kretanja kulturnih dobara.

U cilju ostvarivanja gore pomenutih ciljeva, ugovarači su osmislili i sproveli dvodnevnu radionicu o krijumčarenju kulturnih dobara i pravnim mehanizmima u borbi protiv nezakonitog prometa kulturnih dobara za pravosuđe (sudije i državni tužioci) i policiju (policijski kadeti i policijski službenici). Obuka je održana u Centru za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu i Policijskoj akademiji u periodu od 25. do 29. juna 2018. godine u bliskoj saradnji sa nacionalnim ekspertom. Radionicom su obuhvaćene glavne teme i pitanja iz ove oblasti, kao što su međunarodne norme za zaštitu kulturnog naslijeđa, bilateralna i multilateralne saradnje, preporuke UNESCO i rezolucije UN, kao i ostali opšti i konkretni instrumenti predviđeni međunarodnim pravom. Zajedno sa normativnim dijelom, istaknute su prakse u oblasti međunarodne pomoći i organizacije policije i detaljno su prikazane efikasnosti baza podataka, posebne istražne tehnike i povezane studije slučaja.

Preporuke i zaključci

U cilju jačanja efikasnosti pravosuđa i policije u borbi protiv krijumčarenja kulturnim dobrima i organizovanog kriminala u ovoj oblasti, crnogorski organi treba da sprovedu nekoliko normativnih i organizacionih izmjena, uzevši u obzir preporuke koje slijede:

1) Definisanje pokretne i nepokretne kulturne imovine

Prva preporuka odnosi se na razmatranje boljeg definisanja pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara, posebno u svrhe krivičnog prava.

Ovakva definicija bi bila veoma korisna u cilju boljeg definisanja, jasnoće i preciznosti krivičnih i drugih odredbi. Određene definicije kulturnih dobara nalaze se u mnogim međunarodnim dokumentima (v. na primjer, član 1 i Aneks I Direktive Savjeta 93/7/EEZ iz 1993. godine o povraćaju kulturnih dobara nezakonito iznesenih sa teritorije država članica. Za naše potrebe nije važno što je ova definicija prestala da važi zbog donošenja Direktive 2014/60/EU, koja je danas operativna).

Ukratko, u cilju zaštite, potrebno je razmotriti veoma detaljnu definiciju „kulturnog dobra“, kao i precizna vremenska ograničenja i druge prateće oblike (na primjer, vrijednost predmeta) klasifikacije kulturnih dobara. Svijest o kvalitetu kulturnog dobra pomogla bi privatnom sektoru i vlasnicima.

Slični rezultati mogu se ostvariti (v. naročito Smjernice 34 Nacrta Operativnih smjernica) za precizniju klasifikaciju kulturne imovine sa spisakom kulturnih dobara čiji bi izvoz predstavljao siromašenje nacionalnog kulturnog naslijeđa. Ovaj spisak podrazumijeva kulturnu imovinu koja je identifikovana kroz pojedinačni opis ili kategoriju.

Veoma detaljna definicija „kulturnog dobra“ bi takođe doprinijela međunarodnoj istražnoj i pravosudnoj saradnji u borbi protiv krivičnih djela protiv kulturnih dobara.

2) Specijalizovani organi ili jedinice za sprovođenje zakona

Druga preporuka odnosi se na veoma važan korak koji treba da se uzme u obzir u crnogorskom pravnom sistemu. Potrebno je razmotriti osnivanje specijalizovanih organa ili jedinica za sprovođenje zakona u oblasti nezakonitog postupanja u pogledu kulturnih dobara i obezbjeđivanje specijalizovane obuke za njih.

Osnivanje specijalnih istražnih organa i njihovo uključivanje u suzbijanje nezakonitog postupanja koje utiče na kulturno naslijeđe predviđeno je Međunarodnim smjernicama iz Beča (v. Smjernicu 29) i Nacrtom operativnih smjernica uz Konvenciju UNESCO iz 1970. godine (v. Smjernicu 22).

Takvi pravosudni i istražni organi ili jedinice neophodni su jer su istrage u sektoru kulture veoma karakteristične i često povezane sa većim krivičnim pitanjima. Krivična djela u vezi sa umjetničkim djelima su specifična u pogledu zakonodavstva, u pogledu brzine kojom se uklanja ili prikriva nezakonito porijeklo kulturnog dobra i zbog toga što su uključena lica uglavnom ista.

Trgovina kulturnim dobrima često podrazumijeva transnacionalne organizovane grupe. Krivična djela u pogledu umjetničkih djela čini se da nameću – makar u najsloženijim predmetima – prilično nov koncept zajedničkog upravljanja istragama i krivičnim gonjenjem: tzv. produženu koordinaciju specijalizovanih organa za sprovođenje zakona, jedinica koji su u mogućnosti da razotkriju cjelokupnu kriminalnu organizaciju specijalizovanu za krivična djela koja uključuju kulturna dobra.

Dobro je poznata činjenica da je efikasna saradnja između državnih organa iz ove oblasti prijeko potrebna. Jedinice policije i nacionalna državna tužilaštva ili – u najmanju ruku – određeni broj tužilaca posvećenih istragama krivičnih djela u vezi sa umjetničkim djelima

ispunjavaju ovu potrebu. Organi za sprovođenje zakona su način za unapređenje nacionalne i međunarodne saradnje.

Ovakve specijalizovane organe treba formirati sa nadležnostima na nivou države, s obzirom da je krijumčarenje kulturnog nasljeđa često van regionalnih, pa čak i nacionalnih granica. Jedinice za sprovođenje zakona (policija i tužilaštvo) koje djeluju na nacionalnoj osnovi, ali i sa međunarodnom dimenzijom, bolje su pripremljene za borbu protiv krivičnih djela u vezi sa umjetničkim djelima.

Za ove organe bilo bi podesno da se predloži unapređenje normativnih i ekonomskih instrumenata. Veoma je preporučljivo da se pravila i regulative izrade kako bi se osiguralo da u nacionalnom kontekstu ovi organi mogu predstavljati centar informacija i analize u sektoru umjetničkih djela, s obzirom da će predstavljati privilegovane kontakt referentne tačke za istrage međunarodnog karaktera.

Nema sumnje da istrage organa za sprovođenje zakona specijalizovane u oblasti zaštite kulturnog nasljeđa i povraćaja predmeta koji su nezakonito ukonjeni često mogu da dovedu do razvoja događaja čak i van nacionalnih granica. Posebna pažnja treba da se posveti ovom aspektu.

Zaposleni u jedinicama treba da se ohrabre za češće i lakše učešće na sastancima koji se organizuju za pripadnike različitih specijalizovanih jedinica. Time bi se unaprijedilo ne samo njihovo iskustvo i znanje već bi im se takođe pružila prilika da stupe u direktan odgovarajući kontakt sa kolegama iz profesije koji su od sve veće važnosti za olakšanje sprovođenja istraga i prevazilaženje mogućih administrativnih prepreka, posebno u kratkom roku.

Takođe je preporuka da ovi organi budu u bliskom kontaktu sa Ministarstvom kulture. Cilj je omogućavanje efikasnijeg vršenja njihove funkcije kao i kontinuiran i olakšan doprinos (često nezamjenjiv tokom faze prikupljanja dokaza) službenika i tehničkog osoblja pomenutog ministarstva/agencije čije nadležnosti i profesionalni kapaciteti mogu u velikoj mjeri da pruže podršku aktivnostima koje sprovode članovi tih specijalizovanih jedinica.

Intenziviranje istraga na međunarodnom polju, za koje postoji velika vjerovatnoća da će dovesti do ograničavanja nezakonite trgovine, naročito u vezi sa onima koji su poznati kao „veliki kupci“, trgovci pažljivo razmatraju. Intenziviranje takođe služi kao mjera odvratanja za one koji će smanjiti, zauzvrat, svoju potražnju u srazmjeri sa istražnim kapacitetima tih organa za sprovođenje zakona.

Odgovorima na zahtjeve za međunarodnom pomoći omogućava se postroživanje i direktnija interna kontrola, zahvaljujući podacima koji su dobijeni iz inostranstva. Izradiće se tipologija ili mrežni dijagram ili mapa kriminala i kriminalaca u ovom sektoru, uz praćenje lokacija na kojima se kriminalne aktivnosti obavljaju i načina prometa nezakonite trgovine kulturnim dobrima.

Govoreći uopšteno, specijalizovane jedinice će dovesti, između ostalog: a) do boljeg poznavanja zakona u oblasti kulturnih dobara, koje je često teško iskoordinirati, s obzirom da podrazumijeva različite discipline, od međunarodnog do ustavnog prava i upravnog, kaznenog i privatnog prava; b) do boljeg poznavanja kriminala i kriminalaca uključenih u krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima i njihovo visoko sofisticirane operative modalitete; i c) do bolje koordinacije sa drugim, domaćim i međunarodnim organima za sprovođenje zakona.

Ukratko, specijalizovani organi za sprovođenje zakona (policija i državno tužilaštvo) su neophodni: a) zbog velike složenosti krivičnih djela u oblasti kulturnog nasljeđa za koje je potrebno dobro poznavanje (zakonitih i nezakonitih) umjetničkih djela i tržišta antikviteta i odgovarajuće opšte nadležnosti u pogledu umjetničkih djela i antikviteta; i b) usljed česte transnacionalne prirode ovih djela za koje je potrebno dobro poznavanje stranog i

međunarodnog zakonodavstva, kao i mogućnost saradnje sa drugim nacionalnim pravosudnim organima, agencijama za sprovođenje zakona i međunarodnim organizacijama.

Kao zaključak, ove jedinice bi mogle da pomognu u pogledu poznavanja problema koji u Crnoj Gori treba da se riješe u oblasti zaštite kulturnog naslijeđa. Znanje koje je i dalje ograničeno zabrinjava: dovoljno je podvući da statistika i druge pouzdane studije nisu na raspolaganju, na primjer, u pogledu fenomena nezakonitog iskopavanja.

3) Postupak popisivanja i baze podataka o kulturnim dobrima koja su krijumčarena, nezakonito izvezena, ukradena ili nezakonito iskopana, i uopšteno, kojom se nezakonito trgovalo ili koja je nestala

Preporuka u pogledu postupka popisivanja je da se isti ubrza i unaprijedi kako bi se uspostavila nacionalna baza podataka o kulturnim dobrima.

Registracija pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara u popisu je korisna mjera za zaštitu nacionalnog kulturnog naslijeđa, za sprečavanje krijumčarenja i u borbi protiv nezakonitog tržišta umjetničkih djela. Ukratko, formiranjem popisa olakšava se fizička zaštita i identifikacija kulturnih predmeta koju sprovode nadležni organi. Na taj način pruža se podrška policiji i drugim kontrolnim agencijama u praćenju tržišta antikviteta, naročito u pogledu povezivanja kulturnih predmeta sa krijumčarenjem ili drugim nezakonitim ili sumnjivim porijeklom. Takođe se time stvara zdrava baza za zahtjeve za restitucijom, povraćajem i repatrijacijom.

Popis mora imati mogućnost pristupa za sve državne organe i posebno uprave, policiju i druge agencije za sprovođenje zakona. Pod strogim uslovima, Crna Gora može da razmotri omogućavanje pristupa popisu (ili nekim njegovim ograničenim djelovima) licima koja su prethodno registrovana.

Popis treba da bude sveobuhvatan i iskoordiniran, uključujući svu imovinu koja je u javnom vlasništvu, kao i privatne zbirke i imovinu (na primjer vjerska kulturna dobra, stare biblioteke i arhivirana dokumenta). Ukoliko postoji potreba za ovlašćenjem vlasnika, njeno dobijanje može biti praćeno određenim podsticajima (na primjer, fiskalni podsticaji).

Crna Gora treba da razmotri prevođenje tako dobijenog nacionalnog popisa u digitalnu bazu podataka, kako bi se olakšao pristup i unakrsne provjere kroz koordiniranu mrežu. Na kraju, Crna Gora može da uspostavi, zajedničku infrastrukturu kojom bi se omogućio pristup kroz jedinstveni onlajn portal do svih popisa kulturnih dobara.

Velike prednosti bi proizišle iz uspostavljanja ovih baza podataka. Upravni organi mogu da osnuju i organizuju dosljedne, koordinirane i programirane aktivnosti proučavanja, prevencije, održavanja i restauracije. Trgovcima umjetničkim djelima i antikvitetima, kao i muzejima i drugim profesionalcima može se nametnuti obaveza pristupanja bazama podataka prije početka svojih profesionalnih aktivnosti. Policija i carinski organi bi ih koristili za identifikovanje imovinske koristi stečene kroz kriminalne aktivnosti (na primjer, dok se pokušava njihovo slanje preko granice uz lažna dokumenta ili predstavljanje na onlajn aukcijama ili pojavljivanje u kolekciji). Tužioci i sudije bi se oslonili na njih prilikom sakupljanja dokaza o nezakonitom porijeklo kulturnog dobra.

Rasprostranjenost ovog sistema će dovesti do veće međupovezanosti između nacionalnih i međunarodnih baza podataka o kulturnim dobrima koja su krijumčarena, nezakonito izvezena, ukradena ili nezakonito iskopana, i uopšteno, kojom se nezakonito trgovalo.

Svim prethodno pomenutim bi se olakšale provjere dobara kojima se trguje onlajn kao i dobara u katalogima aukcijskih kuća i drugih publikacija kako bi se otkrila kulturna dobra crnogorskog porijekla koja su bila predmet nezakonite trgovine, koji se još uvijek redovno ne sprovodi.

Ovim bi se takođe olakšalo uspostavljanje i razvoj baza podataka o kulturnim dobrima koja su krijumčarena, nezakonito izvezena, ukradena ili nezakonito iskopana, i uopšteno, kojom se nezakonito trgovalo ili koja nedostaje.

Gore pomenuti specijalizovani organi za sprovođenje zakona treba da uspostave i razviju baze podataka koje se odnose na krivična djela i administrativne prestupe u odnosu na kulturna dobra, kroz opis detalja predmeta i lica uključenih u nezakonite aktivnosti.

Konsultovanje takve baze podataka prije početka bilo kakve profesionalne aktivnosti mora se razmotriti kako bi se procijenilo da li postoji dobra namjera za svako lice za koje se otkrije da je u posjedu kulturnog dobra koje je krijumčareno, nezakonito izvezeno, ukradeno ili nezakonito iskopano, i uopšteno, kojim se nezakonito trgovalo ili koje je nestalo.

Dovoljno je znati da INTERPOL vodi osnovnu Bazu podataka o ukradenim djelima koja je pristupačna svim državama članicama INTERPOL. Pod nazivom PSYCHE (Sistem zaštite kulturnog nasljeđa), Specijalizovana jedinica italijanskih Karabi nijera za zaštitu kulturnog nasljeđa vodi projekat u bliskoj sradnji sa INTERPOL, sa ciljem ažuriranja baze podataka INTERPOL. Njeni ciljevi su: (i) omogućavanje državama članicama da direktno pristupe podacima kroz korišćenje formatiranog sistema poruka; (ii) omogućavanje direktnog prenosa podataka iz italijanske baze Leonardo u bazu podataka INTERPOL; (iii) pojednostavljivanje upita uz korišćenje softverskog alata za otkrivanje sličnosti na slikama; (iv) omogućavanje obuke (modul za e-učenje i obuke) državama članicama.

Konvencija o mjerama zabrane i sprečavanja nezakonitog izvoza, uvoza i prenosa vlasništva nad kulturnim dobrima i Konvencija o zaštiti podvodnog kulturnog nasljeđa (obije ratifikovala Crna Gora) predstavljaju pravni osnov za baze podataka u oblasti kulturnih dobara. Ove baze podataka su takođe predložene u Međunarodnim smjernicama (v. Smjernice 1, 3, 19 i 41) i Nacrtu operativnih smjernica (v. Smjernice 35 i 55).

4) Zastara u oblasti kulturnih dobara

Još jedna preporuka proizilazi iz razmatranja da reakcija na nezakonitu trgovinu kulturnim dobrima nikada ne smije da bude van proporcija, naročito ukoliko se u obzir uzmu veliki profiti kriminalaca i šteta koju onu uzrokuju. Naročito, šteta koju kriminalci u sektoru kulturnih dobara nanese je često trajna i tek nakon ponovne kontekstualizacije predmeta, nanesena šteta oštećenom licu se na neki način može ublažiti.

Stoga, imajući u vidu ustavne interese koji treba u potpunosti da se štite, krivična djela ne treba da budu podložna zastari i treba ih smatrati trajnim. Kao alternativno rješenje, zastara ne može da nastupi dok organi ne postanu upoznati sa izvršenim krivičnim djelom i Crna Gora treba da uvede duži period zastare u kojem mogu da se pokrenu postupci za mnoga krivična djela protiv kulturnih dobara.

Uz ova prilagođavanja, mnogi postupci, koji su danas zastarjeli, mogu se ponovo pokrenuti. Na ovaj način, državni tužioci oslobodili bi se tereta dokazivanja koji je često dijaboličan sa svojim često posrednim dokazima. Teška krivična djela često prođu nekažnjeno. Zapravo, kriminalitet u ovom sektoru se ogleda u „zamrzavanju“ nezakonito stečenog/izvezenog kulturnog dobra na period od 5-6 godina ili duže nakon čega krivično djelo (a često i povreda građanskog prava) podliježu zastari. Uprkos tome, kulturno dobro u međuvremenu nije izgubilo na vrijednosti.

U slučaju arheoloških dobara, takođe je veoma teško utvrditi datum njihovog nezakonitog iskopavanja i/ili sticanja zbog nezakonite prirode ovih događaja kod kojih često dolazi do zastare. Slična pitanja se javljaju kod rijetkih knjiga, map i arhivskih dokumenata. Osim ako su od posebne važnosti ili ukoliko se biblioteka češće popisuje, nedostatak predmeta se otkriva tek kada lice želi da ih koristi. U slučaju mnogih predmeta, u pitanju mogu biti godine. Prva reakcija prilikom pronalaska nedostatka u kolekciji ili biblioteci je da je predmet izostavljen, iznajmljen ili zaturen. Krađa je često posljednja mogućnost koja se uzima u obzir.

5) Krivični zakonik Crne Gore treba bolje uskladiti sa drugim normativnim alatima iz oblasti kulturnih dobara, počevši sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara (Službeni list Crne Gore 49/10 od 13. avgusta 2010. godine).

Posebno, krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima moraju se ispravno definisati ili čak uvesti, kao što je slučaj sa djelima prevare koja se izvršavaju kroz komercijalizaciju lažnih ili falsifikovanih dobara.

Izmjenama i dopunama bi se, zapravo, olakšalo suzbijanje krivičnih djela u sektoru kulturnih dobara, omogućavajući organima za sprovođenje zakona i tužiocima da što više prošire istragu i krivično gonjenje na najširi krug činjenica i izvršilaca krivičnih djela. Kroz pravilno definisana krivična djela u oblasti umjetničkih djela moguće je postaviti načela srazmjernosti i reciprociteta koja mogu zahtijevati drugi pravni sistemi kako bi se pružila „djelotvorna“ međunarodna pomoć i u većini slučajeva, riješili problemi u pogledu nadležnosti.

6) Onus probandi i prijavljivanje sumnjivih slučajeva

Opšta preporuka odnosi se na činjenicu da crnogorski pravni sistem treba da uzme u obzir nove pristupe koji su sadržani u Međunarodnim smjernicama iz Beča i Nacrtu operativnih smjernica uz Konvenciju UNESCO iz 1970 godine, koji su lako pristupačni na internetu.

Naročito, Crna Gora, u skladu sa svojim pravnim sistemom treba uvijek da omogući oduzimanje kulturnih dobara kada lica u čijem se posjedu ova dobra nalaze ne mogu da dokažu njihovo zakonito porijeklo ili kada nisu u razumnoj mjeri uvjereni u zakonito porijeklo predmeta.

Crnogorski pravni sistem treba takođe da razmotri ohrabrivanje institucija i privatnog sektora iz oblasti kulture da prijave sumnjive slučajeve organima za sprovođenje zakona. Time bi se ojačala svijest javnosti o relevantnoj vrijednosti kulturnog nasljeđa i štete koju kriminalci nanose. Takođe bi se time ojačala pretpostavka odgovornosti rukovalaca i javnosti koji su u dodiru sa kulturnim lokalitetima ili imovinom i unaprijedilo sprečavanje krijumčarenja i drugih sa tim povezanih krivičnih djela kojima se nanosi šteta kulturnom nasljeđu. Na kraju, time bi se olakšala istražna i pravosudna saradnja između država u borbi protiv krijumčarenja i sa tim povezanih krivičnih djela u vezi sa kulturnim dobrima.

7) Odgovornost privrednih društava ili pravnih lica

Još jedna preporuka je da se, u crnogorskom pravnom sistemu, razmotri proširivanje odgovornosti privrednih društava ili pravnih lica na sva krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima, koja su izvršena u njihovo ime.

Odgovornost privrednih društava ili drugih pravnih lica uspostavljena je u Crnoj Gori, ali ne za sva krivična djela u sektoru kulturnih dobara. U tom pogledu, korišćenje privrednih društava igra važnu ulogu u krivičnim djelima u vezi sa umjetničkim djelima: ista se često materijalno izvršavaju kroz ova privredna društva ili pod njihovim okriljem. Privredna društva mogu posebno biti korisna izvršiocima krivičnih djela jer predstavljaju način za sakrivanje klijenata i transakcija. Oni takođe mogu da očuvaju vlasništvo nad kulturnim dobrima ili njihovo posjedovanje i imovinsku korist ostvarenu kroz kriminalne aktivnosti.

Uopšteno, nije teško ući u trag, krivično goniti i osuditi fiktivne kompanije, ali istovremeno im je teško nametnuti kazne ili izvršiti konfiskaciju kod istih.

Treba naglasiti da su se ovim ispravno pozabavili član 10 Konvencije iz Palerma i Međunarodne smjernice 23 i 24.

8) Etički kodeks

Ova preporuka se odnosi na etičke kodekse. Crnogorski pravni sistem treba da se ohrabri sve zainteresovane strane za njihovo usvajanje.

Ova pravila – koja se posebno osmišljavaju u pogledu sticanja – treba jednako da se primjenjuju na kolekcionare, trgovce, kuratore i sve ostale uključene u trgovinu kulturnim dobrima kako se ne bi oštetila ili izuzela bilo koja grupa.

Crna Gora takođe treba da razmotri ukazivanje na namjeru izvršioca kada se prekrše ovi kodeksi. Ukazivanje na namjeru treba da se razmotri čak i kada je kulturno dobro u javno dostupnoj bazi podataka registrovano kao kulturno dobro koje je bilo krijumčareno, nezakonito izvezeno, ukradeno ili nezakonito iskopano, i uopšteno, kojim se nezakonito trgovalo ili koje je nestalo.

Očigledno, teret dokaza državnog tužioca će se pojednostaviti – bez uvođenja problematične stroge odgovornosti. Unaprijediće se oprez profesionalnih operatora prilikom bavljenja kulturnim dobrima, povećaće se transparentnost na tržištu umjetničkih djela i antikviteta. Unaprijediće se prevencija ponašanja koje je štetno po kulturno nasljeđe.

Moguće je pozivanje na član 5 Konvencije UNESCO iz 1970. godine. Odredbe ovog člana razrađene su u Međunarodnim smjernicama (v. Smjernicu 5) i Nacrtu operativnih smjernica (v. Smjernicu 51). Ovim normativnim alatima države se obavezuju da usvoje kodekse ponašanja za sve zainteresovane strane i raspodjela najboljih praksi o politikama u oblasti sticanja kulturnih dobara.

9) Krijumčarenje kulturnih dobara putem interneta i aukcijskih kuća

Ova preporuka odnosi se na aukcijske kuće i korišćenje interneta, od kojih obje stvaraju velike probleme u zaštiti kulturnih dobara.

Korišćenjem interneta se u velikoj mjeri olakšala nezakonita trgovina između lica širom svijeta. Internet platforme su postale privilegovani kanali za prodaju svih vrsta dobara uključujući kulturna dobra. Kao što svi znamo, prodaja se brzo odvija sa klijentima širom svijeta, u gotovo potpuno nekontrolisanom okruženju. Uz to, aukcijske internet stanice otvaraju se ka tržištu antikviteta i novoj klijenteli kao što su sitni trgovci, koji su prije interneta mogli da se oglašavaju samo na ograničenom tržištu, a sada imaju gotovo neograničenu bazu klijenata.

Same stavke ne moraju da budu posebno važne, ali cijeli promet uzrokuje ozbiljnu štetu. Čini se da se na ovaj način stvara novo tržište za jeftine antikvitete, od kojih mnogi naravno, mogu biti falsifikati. Stimuliranjem sakupljanja, ova e-trgovina može samo da stimuliše dalje pljačkanje lokaliteta. Prodaja kulturnih dobara putem akcijskih kuća takođe predstavlja problem. Stoga je važno da Crna Gora počne da uzima u obzir nove metode u borbi protiv krijumčarenja i razvije odgovarajuću protiv-strategiju.

Ukratko, Crna Gora u skladu sa svojim domaćim i međunarodnim pravnim obavezama, uključujući one koje se odnose na slobodu izražavanja, treba da preduzme djelotvorne mjere u borbi protiv trgovine kulturnim dobrima putem interneta i aukcijskih kuća.

Crnogorski organi treba da razmotre niz preporuka Ekonomskog i socijalnog savjeta Ujedinjenih nacija i odredbi UNESCO na ovu temu (v. takođe Međunarodnu smjernicu br. 8 i Operativne smjernice br. 68-70)

10) Programi za otkrivanje, mapiranje i nadzor nad arheološkim lokalitetima

Još jedna preporuka usmjerena je na činjenicu da Crna Gora treba da formira i sprovede programe za otkrivanje, mapiranje i vršenje nadzora nad arheološkim lokalitetima.

Veoma težak zadatak odnosi se na sprečavanje krađe i uvođenja kulturnih dobara koja još uvijek nisu popisana niti otkrivena na nelegalno tržište. Ovo se često dešava kao posljedica pljačkanja ili nezakonitog iskopavanja arheoloških nalazišta kada se ova dobra otkriju, ali u slučaju kada nisu u potpunosti istražena niti se nadziru na djelotvoran način i kada nikada nisu bila poznata organima.

Izrada programa za otkrivanje, mapiranje i nadzor nad arheološkim nalazištima uzima se u obzir u mnogim važećim međunarodnim konvencijama i drugim relevantnim dokumentima. Treba pomenuti član 5, stav d) Konvencije UNESCO iz 1970. godine i gore pomenute Smjernice (v. Posebno Međunarodnu smjernicu 11 i Operativne smjernice 42-48). Ovim međunarodnim odredbama zahtijevaju se strogi programi za otkrivanje, mapiranje i vršenje nadzora nad poznatim i nepoznatim arheološkim lokalitetima.

Obrazloženje za reformu može se naći u činjenici da „šteta koja se uzrokuje kroz nezakonito iskopavanje arheoloških nalazišta prevazilazi krađu važnih arheoloških predmeta jer se time uništava cjelina značenja cijelog arheološkog spomenika i arheološkog konteksta nalazišta, čime se nacije i narodi uskraćuju za priliku da razumiju i nauče o dvom nezamjenljivom kulturnom nasljeđu“ (v. Operativnu smjernicu br. 15).

11) Obuka za policijske snage i pogranični sektor

Osnivanje specijalizovanih organa ili jedinica za sprovođenje zakona neće riješiti samo pitanja koja se odnose na sam promet kulturnih dobara. Kontrole kulturnih lokaliteta i istrage u sektoru kulturnog nasljeđa mogu biti djelotvorne jedino ako ih vrši specijalizovana jedinica, ali u bliskoj saradnji sa svim relevantnim zainteresovanim stranama u zemlji. Saradnja sa lokalnom policijom i, naročito, sa carinskim organima i izvoznim organima Ministarstva kulture je od velike važnosti. Iz tog razloga, zaštita kulturnih dobara treba da se uključi u standardnu obuku za organe za sprovođenje zakona i carinske organe.

Završna preporuka odnosi se na aspekt koordinacije upravnih i pravosudnih organa crnogorskog pravnog sistema.

Dobro je poznata činjenica da se prvi i najvažniji korak u zaštiti kulturnog nasljeđa i borbi protiv krijumčarenja kulturnim dobrima ostvaruje kroz djelotvornu saradnju između svih odgovornih institucija u državi u ovoj oblasti.

U Crnoj Gori, potrebno je ostvariti bolju koordinaciju između državnih organa. Specijalizacija organa za sprovođenje zakona (kao što je gore pomenuto) je način za ostvarivanje takve koordinacije.

Aдекватnost datog pravosudnog prostora čini se da je od vitalnog značaja za kulturno nasljeđe jedne nacije, i za sve ostale zemlje, makar u istoj kulturnoj oblasti. Poznata je činjenica da kriminalci u ovom sektoru i naročito kroz korišćenje Interneta, koriste nedostatke raznih pravnih sistema, sprovodeći svoje aktivnosti prikrivanja porijekla dobara u zemlji koja je najpropusnija u pogledu krijumčarenja.

Poslednji aspekt tiče se organizacije obuke. Organizatori obuke su bili ne samo entuzijastični već i veoma precizni u pogledu naših zahtjeva. Za uspjeh projekta i sprovedene obuke zaslužan je doprinos gđe Maria Grazia Benedetti, Ana Bukilić, Sandra Stanić, Milica Vučinić i, naravno, Antonio Molinaro. Bez njih ne bi bilo moguće uključiti i sažeti u samo pet dana opsežna pitanja koja se odnose na krijumčarenje kulturnim dobrima i osiguranje učešća učesnika. Zahvaljujemo se organizatorima na nezamjenljivom radu.

Paolo Giorgio Ferri i Alfio Gullotta